

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Автор розглядає особливості викладання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у вищих навчальних закладах, звертає увагу на труднощі формування комунікативної компетенції студентів природничих спеціальностей, надає рекомендації щодо змістового наповнення курсу та застосування різних видів робіт.

Ключові слова: комунікативна компетенція, міжпредметні зв'язки, культура професійного спілкування.

СЕРОШТАН Т. В. ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Автор рассматривает особенности преподавания курса «Украинский язык профессионального направления» в высших учебных заведениях, обращает внимание на трудности формирования коммуникативной компетенции студентов естественнонаучных специальностей, дает рекомендации по содержательному наполнению курса и применению различных видов работ.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, междисциплинарные связи, культура профессионального общения.

SIROSHTAN T. THE COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF STUDENTS OF NATURAL-SCIENCE SPECIALTIES

The author considers the peculiarities of teaching the course "Ukrainian language of professional orientation" in higher education, draws attention to the difficulties of

communicative competence of students of natural specialties, provides advice on the semantic content of the course and the use of different types of work.

Key words: communicative competence, interdisciplinary communication, the culture of the professional communication.

«Українська мова за професійним спрямуванням» (УМПС) входить до освітньо-професійних програм підготовки бакалавра на хіміко-біологічному факультеті. Головне завдання курсу – забезпечити формування навичок і вмінь фахового мовлення та культури професійного спілкування державною мовою майбутніх хіміків, біологів, екологів та ін.

Українська мова вже стала органічним компонентом сучасної науки та освіти зазначеного напрямку, виконує інтегровальну роль у системі гуманітарних, фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін, має важливе значення в підготовці майбутніх спеціалістів, у формуванні фахового мовлення та професійного спілкування. У Мелітопольському державному педагогічному університеті ім. Б. Хмельницького протягом останніх років, крім уже традиційних спеціальностей "Хімія – біологія", "Біологія – хімія", "Хімія – інформатика" та "Біологія – психологія", розпочалася підготовка фахівців зі спеціальностей "Лісове та садово-паркове господарство" й "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування", які вимагають окремого підходу до викладання української мови за професійним спрямуванням. Важливим завданням для викладача є формування комунікативної компетенції в студентів цих спеціальностей, тобто здатності і реальної готовності до спілкування адекватно меті, напрямку і ситуації спілкування, готовності до мовної взаємодії і взаєморозуміння [1, с. 27]. Такий стан справ диктує необхідність розроблення цієї актуальної проблеми вищої школи.

Радикальні зміни освітньої парадигми обумовили нову культуру навчання, яка передбачає активну участь студентів у навчальному процесі через володіння мовою, риторикою, аргументацією, навичками вирішення проблем тощо. Лінгвістичні знання та вміння стали необхідним і невід'ємним складником

підготовки спеціалістів, а також елементом їхньої подальшої професійної діяльності. При цьому вагомого значення набуває змістове наповнення курсу УМПС. Хоч у ВНЗ і повинна частково актуалізуватися шкільна програма з мови (правописні навички, культура мови, елементи стилістики тощо), проте курс української мови під час підготовки фахівців, у першу чергу, має стати лінгвістичним інструментом вироблення навичок професійного спілкування.

Лінгвістичні знання та вміння студентів повинні бути орієнтовані на виконання соціального замовлення, тому в змістовій частині вони можуть мати динаміку, варіативність для різних спеціальностей. Однак у цілому курс УМПС містить 3 змістові модулі, що відповідають трьом семестрам його викладання, логічна послідовність практичних занять побудована за принципом «від простого до більш складного»:

1. Норми сучасної української літературної мови (передбачає формування мовної компетенції).
2. Функціональні стилі у професійному спілкуванні (зумовлює оволодіння, в першу чергу, фаховою термінологією, професійною фразеологією, науково-виробничими жанрами й текстами).
3. Розвиток комунікативних компетенцій фахівця (шліфування культури спілкування, культивування доброго мовного смаку, подолання труднощів у використанні фахових стереотипів мовлення, в оформленні фахової документації тощо) [2].

Засвоєння третього змістового модуля передбачає вивчення усного професійного мовлення шляхом проведення ділових переговорів, нарад, бесід, телефонних розмов, співбесід; наукових конференцій, семінарів, конгресів; ораторських виступів на різні теми (релігія, політика, економіка, правознавство тощо). Тут важливо зосередити увагу на прикладному характері мови, яка є не сукупністю правил, а насамперед системою знань, елементом культури співжиття у суспільстві, засобом формування і самовираження особистості.

Студенти природничих спеціальностей повинні навчитися виступати з усним повідомленням, коректно вести діалог із дотриманням правил мовленнєвого

етикету; володіти способами співпраці в групах, прийомами дій у ситуації спілкування; набути позитивних навичок спілкування в полікультурному, поліетнічному суспільстві. Для цього варто використовувати, наприклад, самостійну підготовку доповідей чи повідомлень студентами та публічне їх обговорення на практичному занятті. При цьому тематику краще обрати професійну або суспільно значиму. Завжди корисними й цікавими виявляються завдання, пов'язані з такими фаховими дисциплінами, які викладаються одночасно з курсом УМПС: «Хімія», «Біологія», «Ботаніка», «Загальна екологія», «Зоологія», «Хімія з основами біохімії» тощо.

Певні труднощі можуть виникнути при проведенні окремих видів робіт. В деяких групах через низку об'єктивних причин забезпечити повноцінну дискусію, організувати проведення наради, конференції важко. У цьому випадку вважаємо більш доцільними спеціальні картки-вправи, індивідуальні завдання, які передбачають усний виступ студента й подальше обговорення. Ораторські виступи інколи не дозволяють взяти участь у роботі всім студентам за одне практичне заняття. Відповідно, викладач має корегувати завдання, застосовувати найбільш доречні й ефективні з них для кожної окремої групи. Так, виступи можна запропонувати групам студентів за 2–3 темами, а не кожному окремо, з можливістю доповнити повідомлення іншим учасникам спілкування.

Розвиток комунікативної компетенції фахівців нефілологічних спеціальностей передбачає системний відбір професійної лексики та спеціальних текстів, розробку проблемно-ситуативних завдань, вправ, тренінгів спілкування, впровадження інтерактивних форм і методів навчання. Корисним вважаємо моделювання та програвання у ролях типових і можливих ситуацій професійного спілкування українською літературною мовою. Не варто забувати й про позааудиторну роботу зі студентами природничих спеціальностей: серед них є справжні знавці української мови, які із задоволенням беруть участь в олімпіадах, конкурсах, виховних заходах.

У процесі формування комунікативної компетенції також важливим, на наш погляд, є створення україномовного інформаційного простору в університеті, що

забезпечить сприятливі умови для ширшого використання української мови у повсякденному спілкуванні. Нові підходи до викладання УМПС потребують відповідної підготовки викладача до переборювання непорозуміння та розгубленості студентів, що можуть бути викликані великою кількістю письмових завдань, проектів інтерактивних запитань, необхідністю висловлювання власних поглядів, спільної роботи тощо. Утім, вагомими є й результати такого навчання: позитивне відчуття студентів від ефективності власної діяльності, самоствердження, зростання академічної успішності, здатності застосовувати знання в житті, розвиток духовності, моральності, пізнавальної активності.

Отже, в Україні знання рідної мови є соціально престижним фактором, необхідним елементом кар'єри. Розвиток комунікативної компетенції студентів природничих спеціальностей є одним із важливих напрямів забезпечення якості вищої освіти. На заняттях з УМПС майбутні спеціалісти мають навчитися за допомогою мови, відповідної побудови висловлювань налагоджувати взаємодію з оточуючими. Важливого значення при цьому набуває професіоналізм і гнучкість викладача й адміністрації, завданням яких є створення максимально сприятливих умов для самореалізації, самовираження кожного студента через мову, сприяння мобілізації його внутрішніх резервів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Обучение русскому языку в школе : учеб. пособие для студентов педагогических вузов / Е. А. Быстрова, С. И. Львова, В. И. Капинос и др. ; под ред. Е. А. Быстровой. – М. : Дрофа, 2004. – 237 с.
2. Українська мова (за професійним спрямуванням) : Програма навчального курсу для нефілологічних факультетів вищих навчальних закладів України / Уклад. Л. Струганець, Е. Пелихата, М. Пігур. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – 23 с.